

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І СПОРТУ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Р.М. Голь, НУОУ імені Івана Черняхівського

В статті аналізується сутність наукової дефініції “критерій” та подаються критерії і показники оцінювання готовності до педагогічної діяльності викладачів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту вищих військових навчальних закладів.

Постановка проблеми. Ключовим моментом проектування та розробки методики оцінювання педагогічної діяльності викладачів викладачів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, далі ФВСФПіС, є обґрунтування та відбір адекватних критеріїв. У своєму дослідженні ми виходили з позиції А. Мельнікова [8, с. 17] стосовно того, що розробляючи модель та методику оцінювання необхідно на основі чітких та конкретних критеріїв оцінювання діяльності педагогів, що відповідають прогресивним тенденціям науки й практики, а також стратегії розвитку галузі. Зазначимо, що у наукових колах існують різноманітні підходи до сутності наукової дефініції “критерій” (у перекладі з грецької – засіб судження, переконання, мірило). До прикладу, А. Кудрицький трактує критерії як “мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікацій”. За визначенням Л. Олексієнка – “підстава для оцінки чогось” [13, с. 231]. У науковому дослідженні Л. Куликова критерії трактуються як “система найбільш істотних ознак, що відбиває не весь розглянутий об’єкт, а тільки ті його сторони, що задовольняють мету дослідження і які піддаються кількісно-якісному оцінюванню, тобто виміру” [6, с. 106]. І. Чистовська [14; 188], досліджуючи процес формування педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління, визначила, що у більш загальному вигляді критерій – це важлива й визначальна ознака, яка характеризує різні якісні аспекти явища, його сутність. У розумінні В. Курила “критерії – це ті якості явища, що відображають його суттєві характеристики” [7, с. 35].

Для чіткості у своєму дослідженні необхідно було дотримуватися конкретних вимог до розробки відповідних критеріїв. На основі напрацювань Н. Кузьміної [4,5] та В. Харабет встановлено, що: критерії мають бути об’єктивними, тобто відображати ознаки, властиві досліджуваному предмету незалежно від волі і свідомості суб’єкта; потрібно, щоб у силу своєї істотності ознаки критеріїв були стійкими і постійними; критерії мають містити істотні ознаки предмета; характерною ознакою критерію має бути його повторюваність у предметі; істотною вимогою до критеріїв є їхня здатність установлювати міру відповідності досліджуваного предмета його

го еталону, тобто вони мають дозволяти оцінювати предмет на різних ступенях його руху, розвитку.

За основу у нашому дослідженні було взято підхід військового педагога О. Барабанщикова [2] щодо дотримання чіткості у формуванні критеріїв. На його думку, критерії повинні бути об'єктивними (відповідати отриманим результатам конкретного педагогічного явища, яке оцінюється), унікальними (неможливість заміни одного критерію іншим), повними (охоплювати найбільш значимі сторони проблеми, яка досліджується), надійними (достовірність та валідність результатів не залежно від умов), зрозумілими (однозначність тлумачення критеріїв та їх показників усіма експертами).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагому методичну допомогу у виборі критеріїв та їх показників ми отримали аналізуючи дисертаційні наукові праці військових педагогів, у яких проаналізовано вимоги до обґрунтування критеріїв та показників. А саме, ми використовували поради український військових педагогів І. Блощинського, О. Євсюкова, Е. Сарафанюка, В. Ягупова. У дослідженні ми опиралися на наукові здобутки російських військових дидатків В. Набієва, В. Неїжмака та О. Протасова.

Мета статті. Обґрунтувати критерії та показники оцінювання готовності до педагогічної діяльності викладачів ФВСФПіС ВВНЗ

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблення критеріїв та показників оцінювання рівня професійної діяльності викладачів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту розпочалася з розподілу параметрів педагогічної діяльності на три основні групи. Наше бачення представлено на рис.

До першої групи ми віднесли *результативні* критерії оцінювання роботи викладачів, а саме: результати навчально-виховної, методичної та наукової роботи. До другої групи увійшли *якісні* критерії оцінювання їх педагогічної діяльності: гностична, проектувальна, конструктивна, організаційна, комунікативна, рефлексивна діяльності. До третьої групи були віднесені критерії оцінювання роботи педагогів, пов'язані зі *специфікою* кафедри, а саме кафедри "Фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки та спорту". Розглянемо більш детально кожну з перерахованих вище груп.

Навчально-виховну роботу можна умовно поділити на навчальну та виховну. Зазначимо, що саме навчальна робота є основним видом діяльності ВВНЗ, яка включає заходи керівництва підрозділами постійного і змінного складу ВВНЗ з питань організації, забезпечення, проведення навчального процесу та управління ним. Навчальний процес – це система організаційних і дидактичних заходів, які спрямовані на реалізацію змісту вищої освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні на підставі державних стандартів вищої освіти та кваліфікаційних вимог Міністерства оборони України до військового фахівця з кожної спеціальності (спеціалізації). Ці вимоги виконують роль галузевої компоненти державних стандартів вищої освіти і іменуються стандартом військово-професійної освіти [11, с. 40]. Навчальний процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, рухів, громадських та релігійних орга-

нізацій [9, с. 5]. Виховна робота у ВВНЗ є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу і включає в себе організаційні, морально-психологічні, педагогічні, інформаційні, культурно-просвітницькі та військово-соціальні заходи, які проводяться з метою формування у курсантів (слухачів, студентів) морально-психологічних якостей, необхідних для військової служби [9, с. 33].

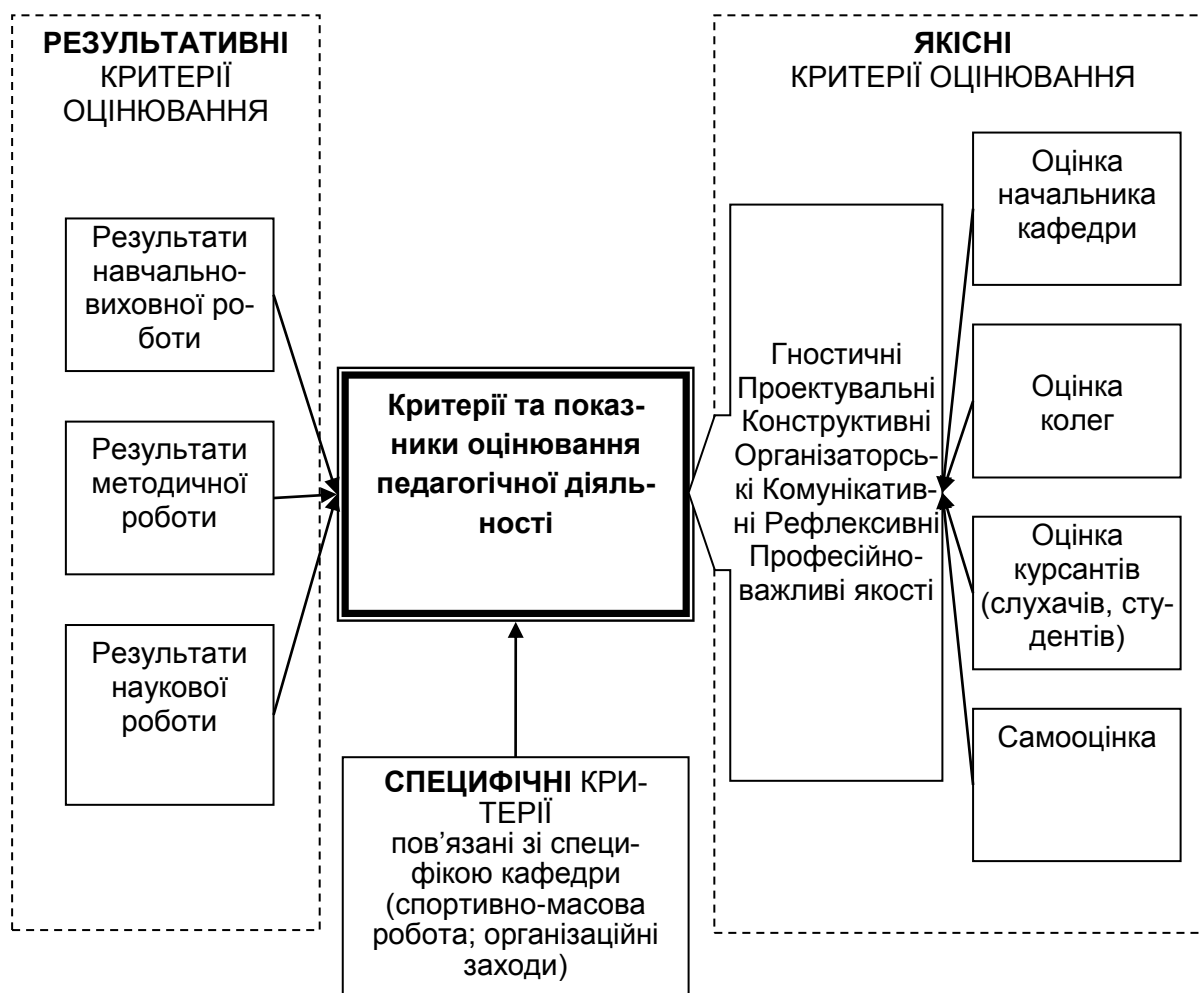


Рис. Критерії та показники оцінювання готовності о педагогічної діяльності викладачів ФВСФПіС ВВНЗ

методична робота є важливою складовою частиною педагогічного процесу та одним з основних видів діяльності НПП з метою забезпечення високої якості підготовки військових фахівців [11, с. 146]. Вона представляє собою спеціальний комплекс взаємопов'язаних практичних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагогів, їх безперервну педагогічну та професійно-методичну освіту, яка зорієнтована в кінцевому результаті на підвищення рівня освіченості та вихованості курсантів.

Наукова діяльність викладачів ВВНЗ – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на розвиток воєнної науки, підвищення її ефективності, використання наукових досягнень в забезпеченні обороноздатності України [10, с. 1]. Встановлено, що наукова діяльність має забезпечувати

відповідність змісту освіти сучасним досягненням у галузі науки, техніки та культури, розвиток фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень у пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, теорії та практики будівництва Збройних Сил та інших військових формувань України, підвищення їх боєздатності, створення принципово нових зразків озброєння та військової техніки [11, с. 9].

Зупинимося на характеристиці групи “якісних критеріїв оцінювання” педагогічної діяльності викладачів ФВСФПіС. Насамперед зазначимо, що розробка і обґрунтування критеріїв та показників групи якісних факторів оцінювання діяльності НПП базується на результатах, які отримані й докладно представлені в дослідженнях Н. Кузьміної. Педагогічну діяльність Н. Кузьміна розглядає як “послідовність педагогічних доцільних дій, тобто процес в умовах системи директив і обмежень, суть яких полягає в тому, що педагогічні завдання мають бути вирішені у визначений термін і з дотриманням принципів і правил педагогіки” [4,5].

Науковцями виділено гностичну, проектувальну, конструктивну, організаторську, комунікативну, рефлексивну види педагогічної діяльності. Крім перерахованих видів діяльності педагогів, Н. Кузьміна підкреслює важливість оцінювання рівня сформованості у педагогів професійно-важливих якостей. Професійно важливі якості – це “індивідуальні особливості суб’єкта діяльності, що впливають на ефективність діяльності й успішність її засвоєння, які є стійкими, суттєвими, рівноцінними та можуть спостерігатися” [3, с. 68]. До них Н. Кузьміна відносить: відповідальність у справі; сумлінність у роботі; працьовитість; дисциплінованість; самостійність; колективізм; товариськість; повага до оточуючих; натхнення; професійний пошук; почуття міри у вимогливості; педагогічний такт; вплив на тих, хто вчиться особистим прикладом; витримка; спокій; урівноваженість; обдуманість власної поведінки; об’єктивність в оцінці тих, хто вчиться, і колег; самокритичність; спостережливість; спритність; прозорливість [5, с. 12-13]. У науковому дослідженні І. Підласого [12, с. 250] виокремлено двадцять найважливіших, на його думку, професійно-важливих якостей педагога: організованість, дисциплінованість, працьовитість, акуратність, ввічливість, скромність, доброта, справедливість, вимогливість, знання предмета, уміння викладати матеріал, уміння організовувати роботу, майстерність навчання, чуйність, доброзичливість, моральна чистота, довіра до тих, хто вчиться, зразкове поводження, авторитет педагога, непримиренність до несправедливості. О. Гура [3, с. 70] систематизував професійно-важливі якості педагога та представив їх у наступному вигляді табл.

Проаналізувавши вище вказані дослідження та провівши експертне опитування, ми визначили такі професійно-важливі якості викладачів: справедливість, відповідальність, вимогливість до себе, вимогливість до підлеглих, витримка, організованість, тактовність, цілеспрямованість, оптимізм, охайність.

Одне з найважливіших питань, котре виникає в процесі оцінювання викладачів – хто саме має залучатися до оцінювання видів діяльності, які визначають якість педагогічної діяльності (гностичної, проектувальної,

конструктивної, організаторської, комунікативної, рефлексивної) педагогів, та рівня сформованості у них професійно-важливих якостей. Зазначимо, що немає єдиного підходу до визначення осіб, які мають залучатися до проведення оцінювання. Перерахуємо найбільш розповсюдженні з цих підходів: начальник кафедри, колеги по роботі, підлеглі та, власне, сам педагог, котрий оцінюється.

Професійно-важливі якості педагога

Професійно-важливі якості педагога				
Підсистеми				
Професійного мислення	Професійної спрямованості	Експресивності	Організаторська	Комунікативна
Аналітико-конструктивний склад; Самостійність мислення; Гнучкість; Відкритий тип пізнавального відношення; Динамічність; Критичність мислення; Продуктивність; Творчість.	Принциповість; Високий рівень професійної мотивації; Адекватна самооцінка; Адекватний рівень домагань; Цілеспрямованість; Гуманістична спрямованість; Ідейна переконаність; Позитивне ставлення до самого себе.	Емоційно-вольова стабільність; Стійкість до стресу; Оптимізм; Емоційна сприйнятливості; Витримка; Оптимістичність; Самоконтроль.	Відповідальність; Вимогливість; Працездатність; Ініціативність; Вміння організувати себе; Розпорядливість; Наполегливість.	Контактність; Емпатійність; Терпимість; Високий рівень децентрації; Тактовність; Рефлексивність; Високий рівень ідентифікації; Толерантність.

Зупинимося на характеристиці “критеріїв оцінювання роботи НПП пов’язані зі специфікою кафедри ФВСФПіС”. Зазначимо, що критерії та показники роботи викладачів, пов’язані зі специфікою кафедри, показані на прикладі кафедри ФВСФПіС і розроблені на підставі Наказу Міністра оборони України “Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України” від 30 грудня 2009 р. за №685.

Основу діяльності викладача кафедри ФВСФПіС становить навчально-виховна, методична, та науково-дослідна роботи. Найголовнішим обов’язком педагогів кафедри є проведення на високому методичному рівні навчально-виховної роботи, тобто безпосереднє навчання та виховання курсантів та слухачів. На основі аналізу напрацювань В. Шадрікова [15, с. 26] встановлено, що викладач, який працює на кафедрі ФВСФПіС на заняттях має вирішувати наступні завдання:

- оволодіння курсантами та слухачами навичками рукопашного бою, плавання, пересування на лижах, вміннями надання першої медичної допомоги товаришу;

- забезпечення розвитку та постійного вдосконалення таких фізичних якостей як швидкість, сила, витривалість та спритність;

- виховання у курсантів та слухачів психологічної стійкості, впевненості у своїх силах, рішучості, цілеспрямованості, ініціативності та витримці;
- зміцнення здоров'я курсантів та слухачів, загартовування та підвищення їх стійкості до дії негативних факторів;
- сприяння вихованню дисциплінованості, колективізму, товариської взаємодопомоги, формуванню стройової виправки та підтягнутості курсантів та слухачів.

Викладач кафедри ФВСФПіС під час проведення всіх видів навчальних занять з курсантами та слухачами особливу увагу мають звертати не тільки на навчання їх фізичним вправам, але і на прищеплення їм методичних знань, умінь і навичок. Практика показує, що високий рівень методичної підготовленості курсантів та слухачів неможливо забезпечити шляхом проведення лише занять з методичної підготовки. Для цього необхідно використовувати, як правило, всі практичні навчальні заняття з курсантами та слухачами, а також методичну практику у ВВНЗ, виконання спеціальних завдань в процесі військового стажування та самостійну підготовку.

У своїх дослідженнях ми тісно пов'язуємо навчальну і методичну роботу НПП кафедри ФВСФПіС, важливість якої обумовлена необхідністю постійного оновлення змісту навчання та підвищення якості викладання відповідно до вимог військової практики та наукових досягнень. Основу цієї роботи складає написання текстів лекцій з усіх теоретичних тем навчальної програми, методичних посібників з практичного та методичного розділів, усього комплексу завдань курсантам та слухачам для самостійних занять.

Важливим обов'язком викладачів кафедри ФВСФПіС є проведення наукових досліджень та впровадження їх результатів у навчально-виховний процес. Напрямок та проблематика цих досліджень досить різноманітні, однак їх основу мають складати ті, які пов'язані з профілем ВВНЗ [1, с. 370-373].

Специфікою діяльності викладачів кафедри ФВСФПіС ВВНЗ, як зазначає В. Шадріков [15, с. 22] є також і те, що їм доводиться виконувати багато видів робіт, які виходять за рамки навчально-виховної, методичної та наукової роботи. До них відносяться:

- організація інструкторсько-методичних і показових занять з офіцерами, які проводять заняття з курсантами з фізичної підготовки;
- організація, проведення та контроль занять з фізичної підготовки з офіцерами постійного складу;
- розробка завдань з фізичної підготовки для курсантів та слухачів на період військового стажування;
- організація і проведення спортивних змагань та навчально-тренувальних занять в спортивних командах (секціях);
- удосконалення та розвиток навчально-матеріальної бази для занять з фізичної підготовки та спорту;
- ведення обліку результатів фізичної підготовки та спорту у ВВНЗ.

Отже, у процесі дослідження обґрунтовано критерії та показники оцінювання готовності до педагогічної діяльності викладачів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту вищих військових навчальних закладів. Критерії готовності до педагогічної діяльності викладачів ФВСФПіС розподілено на три групи: результативні (результати навчально-виховної, методичної та наукової робіт), якісні (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, рефлексивні та професійно-важливі якості), специфічні критерії кафедри (спортивно-масова робота; організаційні заходи). Також визначені професійно-важливі якості викладачів: справедливість, відповідальність, вимогливість до себе, вимогливість до підлеглих, витримка, організованість, тактовність, цілеспрямованість, оптимізм, охайність та особи котрі повинні залучатися до оцінювання: начальник кафедри, колеги по роботі, підлеглі та, педагог, котрий оцінюється. Врахування вище перерахованих критеріїв, професійно-важливих якостей та залучення визначених осіб до оцінювання готовності до педагогічної діяльності викладачів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту забезпечить, на нашу думку, його всебічність, об'єктивність, неупередженість, дозволить провести аудит колективу кафедри, виявити проблемні питання та обґрунтовано приймати управлінські рішення.

Список літератури

1. Алферов Ю.С. Оценка и аттестация кадров образования за рубежом / Ю.С. Алферов, И.М. Курдюмова, Л.И. Писарева. – М.: Российское педагогическое агентство, 1997. – 147 с.
2. Барабанщиков А. В. Педагогические основы обучения советских воинов / А. В. Барабанщиков. – М. : Воениздат, 1962. – 152 с.
3. Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: Навчальний посібник / О.І. Гура. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
4. Кузьмина Н. В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Кузьмина Н. В. – М. : Исследоват. центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. – 144 с.
5. Кузьмина Н.В. Стимулирование педагогического творчества в условиях аттестации учителей. Методические рекомендации / Н.В. Кузьмина, Н.В. Кухарев. – Гомель, 1991. – 20 с.
6. Куликова Л. Н. Технология измерения сложных педагогических характеристик / Л.Н. Куликова, В.П. Мизинцев // Педагогическая диагностика. – 2003, №2 – С 105-131.
7. Курило В.С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні / В.С. Курило // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 2. – С. 35–39.
8. Мельніков А.В. Педагогічні основи оцінювання професійної кваліфікації викладацького складу кафедр фізичної підготовки і спорту вищих військових навчальних закладів [Текст] : Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Мельніков Андрій Вікторович ; Національна академія держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2006. – 225 с.
9. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» № 221/217 від 13.04.2005 року.

10. Наказ Міністра оборони України «Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України» № 9 від року.

11. Організація навчального процесу в університеті: Методичний посібник. – Харків: ХВУ, 1999. – 316 с.

12. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студентов педагогических вузов: В 2 кн. / И.П. Подласый. – М.: Гуманит. изд центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.

13. Сучасний тлумачний словник української мови / Уклад.: Олексієнко Л.П., Шумейло О.Л. – К.: Кобза, 2002. – 544 с.

14. Чистовська І.П. Формування педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ірина Петрівна Чистовська / Національна академія оборони України. – К., 2006. – 226 арк.

15. Шадриков В.Д. Методика оценки уровня квалификации педагогических работников / В.Д. Шадриков, И.В. Кузнецова. – М.: МО и науки РФ, Институт содержания образования Государственного университета – высшей школы экономики, 2010. – 173 с.

В статье анализируется сущность научной диффиниции “критерий” и подаются критерии и показатели оценки готовности к педагогической деятельности преподавателей физического воспитания, специальной физической подготовки и спорта высших военных учебных заведений.

УДК 378.147

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ПОДВІЙНИХ ДИПЛОМІВ

Є.С. Гордійчук, аспірант

У статті розглянуто питання особливостей отримання подвійних дипломів. Болонська декларація серед інших важливих завдань передбачає взаємне визнання кваліфікацій і відповідних документів у галузі вищої освіти, вирішення яких має сприяти формуванню єдиного простору вищої освіти в Європі. Відзначено, що у світлі реалізації завдань Болонського процесу особливо гостро стоїть питання про забезпечення відповідності програм української вищої освіти з тими принципами, про які домовилися під час підписання Болонської Декларації та інших документів, прийнятих в період її розвитку.

Система професійної освіти, Болонська декларація, кваліфікації, подвійні дипломи.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Болонський процес вивів регулювання систем вищої освіти за рамки національних кордонів